

**Informace ke změně zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném
přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů,
provedené zákonem č. 241/2022 Sb.**

část první
změny účinné vyhlášením (od 1. 9. 2022)

Úvod

Pod číslem 241/2022 Sb. byl dne 31. 8. 2022 vyhlášen ve Sbírce zákonů zákon, jímž se mění zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů¹, zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů.

Hlavním účelem tohoto zákona byla transpozice Směrnice 2019/1024 ze dne 20. června 2019 o otevřených datech a opakovaném použití informací veřejného sektoru (dále jen „Směrnice“). Termín pro transpozici do českého právního řádu stanovila tato Směrnice do 17. 7. 2021, ke konečné transpozici však došlo až touto novelizací s účinností od 1. 9. 2022.

Zásadní změny plynoucí ze Směrnice lze charakterizovat následovně:

- Směrnice vyžaduje, aby informační povinnost měly i tzv. **veřejné podniky**, tedy podniky pohybující se v odvětvích dopravy (v rámci závazků veřejné služby) a veřejných služeb (vykonávající relevantní činnosti), ve smyslu definice vycházející ze směrnice 2014/25/EU o zadávání zakázek subjekty působícími v odvětví vodního hospodářství, energetiky, dopravy a poštovních služeb a o zrušení směrnice 2004/17/ES.

Tyto subjekty již před účinností novelizace náležely zčásti mezi povinné subjekty podle zákona o svobodném přístupu k informacím v kategorii tzv. veřejných institucí. Byly jimi však, pouze pokud byly ze 100 % státní či územní samospráva. Směrnice ovšem do kategorie veřejných podniků zařazuje i podniky, které jsou státem či samosprávou toliko ovládaný (pod jejich tzv. dominantním vlivem). Z tohoto důvodu novelizace rozšiřuje stávající okruh povinných subjektů o specifickou kategorii tzv. veřejných podniků, jimiž nově budou právnické osoby ovládané státem či samosprávou (v nichž stát či samospráva vykonává dominantní vliv), pokud vykonávají činnosti veřejného podniku.

Současně byla do informačního zákona doplněna výluka z povinnosti poskytovat informace pro informace o činnostech, které jsou uskutečňovány v běžném obchodním styku v rozsahu předmětu činnosti nebo podnikání veřejného podniku nebo veřejné instituce zapsaného ve veřejném rejstříku, nebo pokud mají obchodní nebo průmyslovou povahu a poskytnutí informace by veřejný podnik nebo veřejnou instituci znevýhodnilo na relevantním trhu.

- Výslovná úprava přístupu k tzv. **výzkumným datům** jakožto specifické kategorii dokumentů vypracovaných v rámci vědeckého výzkumu podporovaného z veřejných prostředků, a to na výsledky vědeckého zjišťovacího procesu (experimenty, průzkumy a podobně). Publikace ve vědeckých časopisech jsou nadále vyloučeny z oblastí působnosti.
- Možnost **publikace dynamických dat** (dat, které se v průběhu času mění, např. meteorologická data) **prostřednictvím programovatelných aplikačních rozhraní**.
- Úprava tzv. **datových souborů s vysokou hodnotou (high-value datasets)**, které mají být bezplatně zpřístupněny. Tematické kategorie, ze kterých se bude vytvářet seznam

¹ V dalším textu jako „zákon č. 106/1999 Sb.“, „SvInf“ nebo „informační zákon“.

datových souborů s vysokou hodnotou, jsou: Geoprostorové údaje, pozorování Země a životní prostředí, meteorologie, statistika, společnosti a vlastnictví společností, mobilita.

Východiskem pro transpozici Směrnice bylo principiální zachování dosavadní úrovně práva na informace co do okruhu povinných subjektů i rozsahu informací, k nimž se vztahuje jejich informační povinnost (tak, jak vyplývá z § 2 odst. 1 SvInf a jak ji interpretuje judikatura soudů, včetně soudu Ústavního). K rozšíření informační povinnosti se přistoupilo pouze tam, kde to Směrnice výslovně vyžaduje (rozšíření informační povinnosti o veřejné podniky), přičemž toto rozšíření bylo provedeno v minimalistické podobě požadované Směrnicí.

Kromě ustanovení transponujících Směrnici byly do novely zařazeny též **další změny vyvolané aplikační praxí**. Ty lze rozdělit v zásadě do dvou skupin. Předně se jedná o změny, které již byly předmětem legislativního procesu, avšak nebyly v předchozím volebním období Poslanecké sněmovny přijaty (srov. sněmovní tisk č. 633, <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=633>). Dále byly do novelizace zahrnuty **změny, které vzešly z jednání s představiteli koaličních poslaneckých klubů**.

Mezi tyto změny, které nabývají účinnosti od 1. 1. 2023 (s jednou dále uvedenou výjimkou) lze zařadit:

1. **Výslovné ustanovení umožňující odmítnout žádost o informace z důvodu zneužití práva na informace** spočívajícího ve využití informační žádosti jako prostředku nátlaku na fyzickou osobu, již se informace týkají, nebo vyvolávající nepřiměřenou zátěž na straně povinného subjektu.
2. Výslovná úprava **odmítnutí žádosti pro neexistenci požadované informace**. Žádost bude možné odmítnout, pokud povinný subjekt poptávanou informaci nemá a ze zákona mu ani nevyplývá povinnost ji mít.
3. **Ochrana informací, jejichž zpřístupnění by mohlo ohrozit rovnost účastníků soudního, arbitrážního či jiného řízení (a to i před zahájením takového řízení)**. Typicky se bude jednat o různé právní analýzy či stanoviska zpracované pro účely případného soudního sporu apod.
4. **Ochrana informací, jejichž zpřístupnění by mohlo přímo nebo významně narušit ochranu kritické infrastruktury**.
5. Výslovná úprava **pravidel pro poskytování informací o platech a odměnách vyplacených z veřejných prostředků**. V reakci na tzv. platový nález Ústavního soudu (sp. zn. IV. ÚS 1378/16) byl zákon doplněn tak, že o určitých osobách jsou tyto informace poskytovány bez dalšího (veřejní funkcionáři, poradci člena vlády či jeho náměstka, členové orgánů právnických osob), u ostatních bude nutné provádět platový test ve smyslu zmíněného nálezu.
6. Úprava **v oblasti procesní**. Zejména bylo doplněno zjednodušené vyřízení žádosti o informace v případě tzv. marginálních anonymizací osobních údajů v poskytovaných dokumentech (až na určité výjimky nebude nutné vydávat rozhodnutí o částečném odmítnutí žádosti o informace), dále možnost prodloužení lhůty pro komunikaci s dotčenou osobou apod.

7. Zavedení **Centrálního registru výročních zpráv**. S účinností od 1. 1. 2024 bude Ministerstvo vnitra provozovat tento centrální registr, v němž budou povinné subjekty moci dobrovolně zveřejňovat své výroční zprávy.

Ministerstvo vnitra k této novelizaci **připravilo následující informaci popisující změny účinné od vyhlášení**. Následně bude zpracováno **podrobnější metodické doporučení**, které bude blíže rozvádět povinnosti plynoucí z této nové právní úpravy tak, aby její aplikace byla v praxi bezproblémová. Metodický materiál bude zveřejněn na webových stránkách ministerstva do konce roku a bude průběžně aktualizován o řešení aplikačních poznatků tak, jak budou v praxi sledovány (a o odpovědi na dotazy, které ministerstvo obdrží).

Ministerstvo vnitra k novelizaci poskytuje též **metodickou pomoc**. Tak je rozdělena mezi dva útvary – odbor Hlavního architekta eGovernmentu k problematice otevřených dat (§ 5a odst. 2 a 4), dynamických dat (§ 5a odst. 3), datových souborů s vysokou hodnotou (§ 5b), výhradních dohod (§ 14a) a licenčních ujednání (§ 14b), databází (§ 14c) a výzkumných dat (zákon č. 130/2002 Sb.). K ostatním ustanovením odbor veřejné správy, dozoru a kontroly. Oba útvary lze kontaktovat prostřednictvím e-mailu posta@mvcr.cz, případně prostřednictvím kontaktů uvedených na internetových stránkách Ministerstva vnitra.

Poznámka:

Kapitoly 1 a 2 pracoval odbor veřejné správy, dozoru a kontroly, ostatní kapitoly odbor Hlavního architekta eGovernmentu; text vychází z právního stavu k 1. 10. 2022

1. Úprava okruhu povinných subjektů

§ 2a

Veřejný podnik

(1) Povinným subjektem je dále veřejný podnik, kterým se pro účely tohoto zákona rozumí právnická osoba, která není povinným subjektem podle § 2 odst. 1 a

a) která

1. vykonává relevantní činnost podle zákona o zadávání veřejných zakázek²¹),
2. jedná jako poskytovatel veřejných služeb podle čl. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007, o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70,
3. jedná jako letecký dopravce, který plní závazky veřejné služby podle čl. 16 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství, nebo
4. jedná jako majitel lodi, který plní závazky veřejných služeb podle čl. 4 nařízení Rady (EHS) č. 3577/92, o uplatňování zásady volného pohybu služeb v námořní dopravě v členských státech (námořní kabotáž), a

b) v níž může povinný subjekt podle § 2 odst. 1 vykonávat přímo nebo nepřímo dominantní vliv na základě majetkové účasti v této právnické osobě nebo pravidel, jimiž se řídí.

(2) Má se za to, že podmínka dominantního vlivu je splněna, pokud povinný subjekt podle § 2 odst. 1 přímo nebo nepřímo

- a) drží většinový podíl na upsaném základním kapitálu veřejného podniku,
- b) disponuje s většinou hlasovacích práv vyplývajících z podílu na veřejném podniku, nebo
- c) může jmenovat více než polovinu členů správního, řídicího nebo dozorčího orgánu veřejného podniku.

Obecně

V souladu s požadavky Směrnice byl rozšířen okruh povinných subjektů o tzv. veřejné podniky. Východiskem pro zavedení této speciální kategorie povinného subjektu je srovnání povinných subjektů předpokládaných Směrnicí s nyní platným zákonem č. 106/1999 Sb. (ve světle judikatury Ústavního soudu a správních soudů).

Zákon č. 106/1999 Sb. v dosavadním znění mezi povinné subjekty řadil **státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány** a tzv. **veřejné instituce**.

Co se rozumí *státním orgánem* a *územním samosprávným celkem*, resp. jeho orgány, je zřejmé z právní úpravy. Pokud jde o *veřejné instituce*, Ústavní soud ve své judikatuře postupně vymezil znaky, které musí určitá entita splnit, aby byla povinným subjektem v kategorii veřejné instituce (zejména lze odkázat na náleží Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06 ve věci Letiště Praha, s.p., který shrnuje dosavadní judikaturu). Těmito znaky jsou:

- a) způsob vzniku či zániku instituce (z pohledu přítomnosti či nepřítomnosti soukromoprávního úkonu),
- b) hledisko osoby zřizovatele (z pohledu toho, zda je zřizovatelem instituce jako takové stát, či nikoliv; pokud ano, jedná se o znak vlastní veřejné instituce),

- c) subjekt vytvářející jednotlivé orgány instituce (z toho pohledu, zda dochází ke kreaci orgánů státem, či nikoliv; jestliže ano, jde o charakteristický rys pro veřejnou instituci),
- d) existence či neexistence státního dohledu nad činností instituce (existence státního dohledu je typická pro veřejnou instituci), a
- e) veřejný nebo soukromý účel instituce (veřejný účel je typickým znakem veřejné instituce).

Zařazení určitého subjektu pod instituci veřejnou či soukromou musí vyplývat z "převahy" znaků, jež jsou pro instituci veřejnou či soukromou typické.

Popsané znaky byly následně interpretovány v navazující judikatuře správních soudů. Tu však posléze Ústavní soud určitým způsobem korigoval, když posuzoval dosavadní judikaturu zejména Nejvyššího správního soudu týkající se zařazení obchodních společností do kategorie veřejných institucí (srov. nálezy ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1146/16 ve věci ČEZ a.s., ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 1262/17 ve věci Pražská plynárenská Servis distribuce, a.s., ze dne 2. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 618/18, ve věci OTE, a. s. a ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 4158/18 ve věci Vodárenská akciová společnost, a.s.). Dovedil, zjednodušeně řečeno, že z obchodních společností jsou povinnými subjekty pouze **ty, jejichž jediným vlastníkem (společníkem) je (přímo či prostřednictvím jiné právnické osoby) stát, územní samosprávný celek nebo jiná veřejná instituce, resp. jejichž vlastníky (společníky) jsou výlučně tyto subjekty.**

Na judikaturu Ústavního soudu pak navázal Nejvyšší správní soud (zejména v souvislosti s hodnocením obchodních společností jako povinných subjektů). Ten ve své judikatuře zdůrazňuje, že aby určitá entita byla veřejnou institucí ve smyslu § 2 odst. 1 SvInf musí být splněny jak podmínky nálezu ve věci Letiště Praha (nález sp. zn. I. ÚS 260/06), tak nálezu ve věci ČEZ (sp. zn. nález IV. ÚS 1146/16). **Proto kromě vazby na stát, územní samosprávný celek či jinou veřejnou instituci musí být splněny i ostatní obecné znaky, zejména pak veřejný účel daného subjektu (srov. bod 32 odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 2. 2020, č. j. 8 As 145/2018-61).**

Veřejnou institucí (povinným subjektem) jsou (především):

- **státní orgány;**
- **obce a kraje, resp. jejich orgány** (v závislosti na tom, zda jsou požadovány informace ze samostatné nebo z přenesené působnosti těchto územních samosprávných celků);
- **právnické osoby „veřejného“ práva, které vznikly (byly zřízeny či založeny) zákonem a vykonávají veřejnou správu (v tom nejširším slova smyslu), tedy sledují veřejný účel (ve smyslu nálezu I. ÚS 260/06).** Např. půjde o *státní fondy, Českou televizi, Český rozhlas;*
- **právnické osoby „veřejného“ práva, které vznikly (byly zřízeny či založeny) na základě zákona úkonem státu, obce nebo kraje a vykonávají veřejnou správu (v tom nejširším slova smyslu), tedy sledují veřejný účel (ve smyslu nálezu I. ÚS 260/06).** Půjde např. o *dobrovolné svazky obcí, příspěvkové organizace státu i samosprávy, veřejné výzkumné instituce;*
- **státní a národní podniky;**
- **obchodní společnosti, jejichž jediným společníkem je stát, obec nebo kraj nebo jiná veřejná instituce, resp. jejichž společníky jsou výlučně tyto subjekty (přímo či prostřednictvím jiné právnické osoby), pokud je předmětem jejich činnosti naplňování veřejného účelu (ve smyslu nálezu I. ÚS 260/06).**

Rozšíření okruhu povinných subjektů o veřejné podniky

Dosavadní vymezení povinných subjektů v § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb. se s vymezením povinných subjektů ve smyslu Směrnice sice z větší části překrývá, nejedná se však o identické množiny. Rozdíl spočívá v tom, že do kategorie veřejných institucí spadá širší okruh subjektů, než vyžaduje Směrnice z hlediska předmětu jejich činnosti, na druhou stranu je tento okruh užší, neboť veřejnou institucí jsou pouze – zjednodušeně řečeno – 100% státní, obecní či krajské právnické osoby, nikoli (těž) ty, které jsou státem či samosprávou pouze ovládány.

Novela proto v § 2a rozšířila okruh povinných subjektů o **tzv. veřejný podnik** jako specifickou kategorii. Oproti Směrnici se ovšem jedná o vymezení užší, protože ty veřejné podniky ve smyslu Směrnice, které jsou 100% státní, obecní či krajské, v současnosti spadají do kategorie veřejné instituce podle § 2 odst. 1 a budou jimi i nadále (tedy s plnou informační povinností). Proto pojetí veřejného podniku v § 2a pokrývá pouze ty „zbývající“ veřejné podniky ve smyslu Směrnice, které nesplňují judikatorní chápání pojmu veřejná instituce (tedy ty, které jsou státem či samosprávou ovládány a vykonávají příslušné činnosti podle Směrnice), a nyní proto nejsou povinnými subjekty. Obsahově tedy bude *veřejný podnik* ve smyslu Směrnice zčásti veřejnou institucí podle § 2 odst. 1 a z části veřejným podnikem podle nového § 2a (dochází tak sice k plné obsahové transpozici Směrnice, ale z důvodu legislativního vymezení povinných subjektů nikoli v rámci jedné speciální kategorie povinných subjektů podle zákona č. 106/1999 Sb.). Současně platí, že veřejné podniky mající postavení veřejné instituce budou mít plnou informační povinnost, veřejné podniky ve smyslu § 2a ji budou mít omezenou (srov. dále).

Veřejnými podniky ve smyslu § 2a jsou ty právnické osoby soukromého práva, které jsou státem, územní samosprávou nebo jiným povinným subjektem „ovládány“ (slovy zákona vykonává „dominantní vliv“). Druhou podmínkou je, že se tyto právnické osoby věnují činnostem vymezeným Směrnici, resp. zákonem. Třetí podmínkou je, že nejde o povinný subjekt ve smyslu § 2 odst. 1.

Podstatné je, že jiný povinný subjekt v nich bude vykonávat *tzv. dominantní vliv na základě účasti v této právnické osobě nebo na základě pravidel, jimiž se řídí*. Návrh obsahuje i vyvratitelnou právní domněnku předpokladu dominantního vlivu, tedy pokud stát, územní samosprávný celek nebo veřejná instituce přímo či nepřímo drží většinu upsaného základního kapitálu; disponují většinou hlasovacích práv vyplývajících z podílu na této právnické osobě, nebo mohou jmenovat více než polovinu členů správního, řídicího nebo dozorčího orgánu právnické osoby.

Pojem dominantní vliv není v českém právním řádu nový. Užívá jej ustanovení § 151 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek: *Pro účely tohoto zákona se dominantním vlivem rozumí případ, kdy jedna osoba přímo nebo nepřímo a) drží většinový podíl na upsaném základním kapitálu jiné osoby, b) disponuje s většinou hlasovacích práv vyplývajících z podílu na jiné osobě, nebo c) může jmenovat více než polovinu členů statutárního nebo kontrolního orgánu jiné osoby.*

Podmínka ovládnutí bude splněna nejen u veřejného podniku, jehož jsou přímým účastníkem stát, samospráva či veřejná instituce, ale i tehdy, pokud by se jednalo o veřejný podnik, který byl např. založen či je ovládán jiným veřejným podnikem ve smyslu § 2a (v jeho případě totiž bude takový veřejný podnik ovládat povinný subjekt podle § 2 odst. 1 nepřímo, prostřednictvím veřejného podniku, který jej zřídil, např. půjde-li o řetězení typu stát založí veřejný podnik, který následně založí veřejný podnik).

Veřejný podnik má na základě Směrnice pouze povinnost poskytovat informace o činnostech, které jej definují jako veřejný podnik. Touto konstrukcí je naplněno ustanovení čl. 1 odst. 2 písm. bod i) Směrnice, podle kterého se tato Směrnice nevztahuje na informace, které „byly vytvořeny mimo rámec poskytování služeb v obecném zájmu vymezených zákonem nebo

jinými závaznými předpisy v daném členském státě“. Ustanovení čl. 1 odst. 2 písm. bod ii) Směrnice je pak reflektováno tím, že vymezení veřejného podniku pracuje s pojmem relevantní činnost ve smyslu zákona o zadávání veřejných zakázek, přičemž se vedle § 153 zmíněného zákona má na mysli i následující § 154, který je transpozicí čl. 34 směrnice 2014/25/EU, o níž toto ustanovení Směrnice odkazuje (§ 154 zní: „*Činnost, která je přímo vystavena hospodářské soutěži na trhu, na nějž není přístup omezen, se nepovažuje za relevantní činnost podle § 153, pokud tak Evropská komise rozhodla podle předpisu Evropské unie*“). Informační povinnost bude vyloučena ve vztahu k informacím vypovídajícím o činnostech přímo vystavených hospodářské činnosti (pokud tak stanoví Evropská komise). Tím bude docíleno, při určitém zjednodušení, vyloučení informační povinnosti – obdobně jako v případě registru smluv – i na informace vypovídající o běžném obchodním styku (srov. § 3 odst. 2 písm. q/ zákona č. 340/2015 Sb., o registru smluv).

2. Ochrana informací z oblasti hospodářské soutěže

§ 2b

Poskytování informací v oblasti hospodářské soutěže

(1) Povinnost poskytovat informace se netýká informací o činnostech veřejného podniku a veřejné instituce, která je obchodní společností nebo národním podnikem, pokud tyto činnosti

- a) jsou uskutečňovány v běžném obchodním styku v rozsahu předmětu činnosti nebo podnikání veřejného podniku nebo veřejné instituce zapsaného ve veřejném rejstříku nebo*
- b) mají obchodní nebo průmyslovou povahu a poskytnutí informace by veřejný podnik nebo veřejnou instituci znevýhodnilo na relevantním trhu.*

(2) Odstavec 1 se nepoužije, pokud jde o činnosti podle § 2a odst. 1 písm. a).

Ustanovení § 2b doplňuje speciální případ vyloučení povinnosti poskytnout informaci (*de iure* půjde o důvod pro odmítnutí žádosti ve smyslu § 15, tedy důvod pro rozhodnutí o odmítnutí žádosti o vydání informací, podobně, jako dovodila judikatura správních soudů ve vztahu k § 2 odst. 4). Jeho cílem chránit ty subjekty, které sice mají postavení veřejné instituce a tudíž povinného subjektu, ale současně se pohybují na trhu v konkurenčním prostředí a neomezené zpřístupňování informací o této jejich činnosti by je mohlo znevýhodnit. Přitom praxe ukazuje, že aplikace ochrany pomocí obchodního tajemství (§ 9) či vnitřních informací [§ 11 odst. 1 písm. a)] nemusí být vždy účinná, resp. nemusí tyto informace chránit v plném rozsahu.

Je důležité zmínit, že ochranu mohou uplatnit nejen v tomto ustanovení uvedené subjekty, ale i jiné povinné subjekty, pokud by disponovaly uvedenými informacemi vypovídajícími o veřejném podniku či veřejné instituci. Tedy např. pokud obec disponovala informacemi o své obchodní společnosti, které mají obchodní nebo průmyslovou povahu (např. z titulu jediného společníka obchodní společnosti), bude moci s odkazem na § 2a žádost odmítnout i ona (za splnění všech ostatních zákonných podmínek).

Z povinnosti poskytovat informace se tak vylučují informace o činnosti těch veřejných institucí, které jsou veřejným podnikem, nebo které mají právní formu obchodních společností nebo národního podniku.

Předně se jedná o **informace o činnostech, které jsou uskutečňovány v běžném obchodním styku v rozsahu předmětu činnosti nebo podnikání zapsaného ve veřejném rejstříku**. V tomto případě návrh do jisté míry kopíruje obdobnou vyluku, která se týká povinného zveřejňování smluv v registru smluv podle zákona č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv), ve znění pozdějších předpisů [§ 3 odst. 2 písm. q)]. Pojem „běžný obchodní styk“ je užíván především v soukromoprávních normách (občanském zákoníku; např. § 1109, 1110, 1752 a zákonu o obchodních korporacích; např. § 57 a 255). Odborná literatura zpravidla posuzuje „běžný obchodní styk“ s ohledem na předmět činnosti (podnikání) daného subjektu a s ohledem na obvyklost podmínek, za nichž je určité jednání uskutečňováno, a na obvyklost takového jednání (např. ŠTENGLOVÁ, I. Zákon o obchodních korporacích: komentář. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017). Jestliže určité jednání odpovídá předmětu činnosti (podnikání) právnické osoby, je (typově) uskutečňováno danou právnickou osobou pravidelně („často“) a za obdobných podmínek (právní jednání v tom kterém případě nevykazuje

mimořádné znaky, které by je odlišily od podobných jednání), pak půjde o činnost mající charakter běžného obchodního styku.

Druhou výjimkou jsou **informace, které mají obchodní nebo průmyslovou povahu a poskytnutí informace by veřejnou institucí nebo veřejný podnik znevýhodnilo na relevantním trhu**. V případě podmínky týkající se obchodní nebo průmyslové povahy a znevýhodnění veřejné instituce na trhu půjde např. o ceny, cenové odhady, cenové kalkulace, obrátový bonus konkrétních zákazníků nebo jiný druh slevy, objem/množství odebíraných produktů, dále právní, obchodní či finanční analýzy, finančně-obchodní plány společnosti apod.

Výraz „relevantní trh“ je nutné chápat ve smyslu § 2 odst. 2 zákona o ochraně hospodářské soutěže (zákon č. 143/2001 Sb.). Podle něj je *relevantním trhem trh zboží, které je z hlediska jeho charakteristiky, ceny a zamýšleného použití shodné, porovnatelné nebo vzájemně zastupitelné, a to na území, na němž jsou soutěžní podmínky dostatečně homogenní a zřetelně odlišitelné od sousedících území*. Není přitom vyloučeno, že jedna informace bude spadat do obou případů, nicméně mohou existovat informace, které se netýkají běžného obchodního styku, avšak přesto mají obchodní či průmyslovou povahu a její zpřístupnění by mohlo veřejnou institucí nebo veřejný podnik znevýhodnit na trhu (např. informace o určité specifické obchodní smlouvě, kterou nelze považovat za „běžný obchodní styk“).

Tuto výlukou **nebude možné aplikovat na ty informace, které by sice splnily formální hledisko informací o běžném obchodním styku či informací majících obchodní či průmyslovou povahu a jejich zpřístupnění by mohlo veřejnou institucí znevýhodnit, avšak půjde o činnosti vymezené v § 2a odst. 1 písm. a), tedy o činnosti, o nichž musí informovat veřejné podniky**. Smyslem je, aby právní úprava bude souladná s transponovanou Směrnicí. Ta totiž stanovuje povinnost informovat o činnostech uvedených v čl. 1 odst. 1 písm. b) Směrnice, ve spojení s čl. 1 odst. 2 písm. b) bod i) *a contr.* [těmto činnostem odpovídá vymezení v § 2a odst. 1 písm. a) návrhu], výslovně však z informační povinnosti vylučuje ty dokumenty, které jsou sice v držení veřejných podniků ve smyslu Směrnice, avšak byly pořízeny mimo rámec poskytování služeb obecného zájmu a obsahují informace o činnostech, v nichž jsou veřejné podniky přímo vystaveny hospodářské soutěži [čl. 1 odst. 2 písm. b) body i) a ii) Směrnice].

Ustanovení § 2b sice nevyužívá směrnicevého termínu „přímé vystavení hospodářské soutěži“, nicméně činnosti uvedené v návrhu tohoto odstavce zjevně lze podřadit pod činnosti, v nichž jsou povinné subjekty přímo vystaveny hospodářské soutěži ve smyslu Směrnice [výluka se s ohledem na požadavky Směrnice se ovšem nebude týkat informací vymezených v čl. 1 odst. 1 písm. b) Směrnice].

3. Doplnění nových pojmů

§ 3a Další pojmy

(1) *Strojově čitelným formátem se pro účely tohoto zákona rozumí formát datového souboru s takovou strukturou, která umožňuje programovému vybavení snadno nalézt, rozpoznat a získat z tohoto datového souboru konkrétní informace, včetně jednotlivých údajů a jejich vnitřní struktury.*

(2) *Otevřeným formátem se pro účely tohoto zákona rozumí formát datového souboru, který není závislý na konkrétním technickém a programovém vybavení a je zpřístupněn veřejnosti bez jakéhokoli omezení, které by znemožňovalo využití informací obsažených v datovém souboru.*

(3) *Otevřenou formální normou se pro účely tohoto zákona rozumí pravidlo, které bylo vydáno písemně a obsahuje specifikace požadavků na zajištění schopnosti různých programových vybavení vzájemně si poskytovat služby a efektivně spolupracovat.*

(4) *Metadaty se pro účely tohoto zákona rozumí data popisující souvislosti, obsah a strukturu zaznamenaných informací a jejich správu v průběhu času.*

(5) *Otevřenými daty se pro účely tohoto zákona rozumí informace zveřejňované způsobem umožňujícím dálkový přístup v otevřeném a strojově čitelném formátu, jejichž způsob ani účel následného využití není povinným subjektem, který je zveřejňuje, omezen a které jsou evidovány v národním katalogu otevřených dat.*

(6) *Dynamickými daty se pro účely tohoto zákona rozumí informace v elektronické podobě, které podléhají průběžné aktualizaci nebo aktualizaci v reálném čase, zejména z důvodu jejich významné proměnlivosti nebo rychlého zastarávání.*

(7) *Rozhraním pro programování aplikací se pro účely tohoto zákona rozumí sada funkcí a procesů umožňujících vytváření aplikací, které přistupují k funkcím nebo datům operačního systému, databáze, aplikace nebo jiné elektronické služby.*

Obecně

Novela provedená zákonem č. 241/2022 Sb. přinesla v zájmu zvýšení přehlednosti rozdělení definičního § 3 na dvě ustanovení. Nový § 3 upravuje pojmy, které se týkají primárně otázky přístupu k informacím a vyřizování žádostí o přístup a nový § 3a upravuje pojmy, které se dotýkají efektivního opětovného užití těchto informací a zejména otevřených dat. **Odstavce 1 až 4 přebírají dosavadní ustanovení, která byla uvedena v bývalém § 3 odst. 5 až 8.** Odst. 5 upravuje definici otevřených dat, která vychází z bývalého ustanovení § 3 odst. 11, ale je rozšířen o doplnění, že nelze ze strany povinného subjektu omezit využití otevřených dat. V případě, že je následné užití informace omezeno jinak jinými právními předpisy, samozřejmě je třeba taková omezení aplikovat. Typicky se bude jednat o omezení vyplývající z právní úpravy ochrany osobních údajů, případně práv duševního vlastnictví, kterých se povinný subjekt nemůže vzdát, nebo nemůže jejich aplikaci vyloučit.

Dynamická data

Odst. 6 vymezuje v souladu s čl. 2 odst. 8 Směrnice pojem „dynamická data“. Jedná se o informace s vysokou mírou proměnlivosti, které velmi rychle zastarávají a jsou aktualizována často v reálném čase. Jejich hodnota závisí na okamžité dostupnosti a pravidelných aktualizacích. Bod 31 odůvodnění směrnice uvádí jako příklad dynamických dat data získaná senzory včetně environmentálních údajů, dopravních údajů, družicových dat, meteorologických údajů a dalších. Cílem právní úpravy je zajistit využitelnost těchto specifických informací, které mohou nést vysokou společenskou a ekonomickou hodnotu, kterou ale zároveň velmi rychle ztrácejí (např. typicky data o reálné situaci na silnicích). V praxi samospráv se může jednat například o data o parkovacích místech a jejich obsazenosti.

Rozhraní pro programování aplikací

Odst. 7 je pak v zásadě velmi technické ustanovení, které vymezuje tzv. API (z anglického „*Application programming interface*“), tedy rozhraní pro programování aplikací. Jedná se o programový nástroj, který umožňuje přímý přístup k obsahu databáze na úrovni jednotlivých programů. Tvůrce nových počítačových programů tak může prostřednictvím zahrnutí API databáze, která ho zajímá, snadno zajistit přístup k datům a jejich využití, a to i v reálném čase. Vzhledem k tomu je poskytování informací prostřednictvím API vhodné zejména pro dynamická data.

4. Změna ve způsobu poskytování informací na žádost

§ 4a Poskytování informací na žádost

(1) Je-li informace poskytována na základě žádosti, poskytuje se za podmíněk, které jsou objektivní, přiměřené, nediskriminační, nevýhradní a neomezují způsob ani účel následného využití poskytovaných informací (dále jen „standardní podmínky užití“) a ve formátech a jazycích podle obsahu žádosti o poskytnutí informace, včetně k ní se vztahujících metadat, pokud tento zákon nestanoví jinak. Povinný subjekt není povinen měnit formát nebo jazyk informace ani vytvářet k informaci metadata, pokud by taková změna nebo vytvoření metadat byly pro povinný subjekt nepřiměřenou zátěží; v tomto případě vyhoví povinný subjekt žádosti tím, že poskytne informaci ve formátu nebo jazyce, ve kterých byla vytvořena. Pokud je požadovaná informace součástí většího celku a její vynětí by bylo pro povinný subjekt nepřiměřenou zátěží, poskytne povinný subjekt takový celek v souladu s tímto zákonem. Pokud je to možné s přihlédnutím k povaze podané žádosti a způsobu zájmu požadované informace, poskytne povinný subjekt informaci v elektronické podobě.

Zásadní změna, kterou novela přinesla, spočívá v doplnění tzv. standardních podmínek užití. Tento pojem neoznačuje nějaké předem dané podmínky, které by např. byly publikovány ze strany Ministerstva, a které by povinné subjekty musely dodržovat. Doplněné ustanovení stanoví limity pro podmínky, kterými mohou povinné subjekty podmiňovat poskytnutí a opětovné užití informace. Objektivita, přiměřenost, nediskriminace, nevýhradnost a neomezení dalšího užití tak představují limit, který musí povinné subjekty dodržet při poskytování informací a případném stanovování vlastních podmínek pro jejich další. Povinné subjekty tak například nemohou limitovat další užití dat a informací na nekomerční užití.

Jedná se o implementaci čl. 2 odst. 5 Směrnice, který stanoví, že „standardní licenci“ se rozumí soubor předem vymezených podmínek pro opakované použití v digitálním formátu,

pokud možno slučitelném se standardizovanými veřejnými licencemi dostupnými online. Při převedení pravidla do českého právního řádu však není možné použít pojem „licence“ vzhledem k jeho obsahu, který má v českém právu (licence jako specifický smluvní typ pro právo duševního vlastnictví), zatímco v kontextu Směrnice se slovo „licence“ objevuje spíše v jeho anglickém smyslu, tedy jako obecné oprávnění nebo dohoda. Pojem „standardní podmínky užití“ tento překladatelský problém překlenuje.

Druhá změna v § 4a se nachází v odst. 2 písm. e), kde je upravena možnost zažádat poskytnutí informace sdílením dat prostřednictvím rozhraní pro programování aplikací. Jedná se o technickou změnu, resp. upřesnění předchozí textace, kde byla tato možnost označena jako „sdílení dat prostřednictvím rozhraní informačního systému“. Rozhraním informačního systému může být například i formulář na webových stránkách povinného subjektu. Změna má za cíl lépe vystihnout skutečnost, že implementované ustanovení směrnice míří na možnost poskytování dat prostřednictvím API (viz výše).

5. Změna ve způsobu poskytování informací na zveřejněním

§ 4b

Poskytování informací zveřejněním

Informace poskytovaná zveřejněním se poskytuje za standardních podmínek užití a ve všech formátech a jazycích, ve kterých byla vytvořena; při zveřejnění takové informace v elektronické podobě musí být jeden z těchto formátů otevřený a, je-li to možné, též strojově čitelný. Je-li to možné a vhodné, zveřejní povinný subjekt spolu s informací též metadata, která se k ní vztahují. Formát i metadata musí co nejvíce splňovat otevřené formální normy.

Upravená textace § 4b zpřesňuje podmínky, které povinné subjekty musí naplnit, pokud poskytují informace zveřejněním. Nehraje přitom roli, zda se jedná o poskytování zveřejněním povinné na základě zákonné povinnosti, nebo dobrovolné, na základě diskrece umožněné § 5 odst. 5 zákona č. 106/1999 Sb. V obou případech musí být podmínky § 4b naplněny.

Novela v tomto ohledu přináší dvě novinky. První z nich je zavedení limitu standardních podmínek užití, který je aplikován stejně, jak bylo popsáno výše ve vztahu k § 4a. Povinný subjekt tedy při poskytování informace zejména nesmí nastavit podmínky pro její další užití tak, aby jakkoli nepřiměřeně omezil její opětovné užití, a to včetně limitu nekomerčního užití. Druhou novinkou ve vyšší akcent kladený na plnění povinnosti dodržovat otevřené formální normy. Tato povinnost ve výsledku povede k technickému sjednocení poskytovaných informací a zvýšení možností jejich opětovného užití. Otevřenou formální normou (dále OFN) se myslí, jak vyplývá z definice uvedené v § 3a odst. 3, psané pravidlo, obsahující specifikace požadavků na zajištění schopnosti různých programových vybavení vzájemně si poskytovat služby a efektivně spolupracovat. Jde například o pravidla pro využívané formáty zveřejňovaných datových souborů, nebo pravidla, která stanoví, jak jsou popisovány jednotlivé datové prvky. Typicky jsou OFN vydávány pro případy, kdy je typově stejná informace poskytována velkým množstvím povinných subjektů a dodržování OFN tak může výrazně usnadnit další využití informací a jejich propojení. Nově formulovaná povinnost dodržování OFN se přirozeně týká pouze takových informací, k nimž již OFN je vytvořena. Tvorba OFN přitom není nijak centralizovaná, jedná se opravdu o technické a sémantické standardy v dané oblasti. První OFN vznikly za přispění OHA

MVČR, a je možné je nalézt na jim věnované webové stránce.² Do budoucna je možné, že se tvorbou OFN budou zabývat další subjekty, které budou mít standardizační ambice.

6. Evidence otevřených dat

§ 4c

Evidence otevřených dat

(1) Povinné subjekty zaevidují informace, které mají povinnost zveřejnit jako otevřená data, v národním katalogu otevřených dat.

(2) Národní katalog otevřených dat je informační systém veřejné správy přístupný způsobem umožňujícím dálkový přístup sloužící k evidování informací zveřejňovaných jako otevřená data a dalších informací zveřejňovaných způsobem umožňujícím dálkový přístup, zejména rozhraním pro programování aplikací a informací o produktech a službách, které otevřená data a další informace využívají. Informace obsažené v národním katalogu otevřených dat jsou poskytovány způsobem umožňujícím dálkový přístup jako otevřená data.

(3) Správcem národního katalogu otevřených dat je Ministerstvo vnitra.

Změnou a upřesněním prošel § 4c, který za minulé právní úpravy jen stručně zakládal existenci Národního katalogu otevřených dat (dále NKOD). Předně byl přidán nový odst. 1, který jednoznačně zakládá povinnost povinných subjektů zaregistrovat do NKOD informace, které jsou povinně zveřejňované v kvalitě otevřených dat (tedy tzv. povinná otevřená data, více o nich dále). Jedním ze základních požadavků na otevřená data je jejich snadná dostupnost. Tu je však nezbytné chápat nejen v aspektu přístupnosti (tedy umístění dat online každému ke stažení). Stejně zásadní je aspekt nalezitelnosti zveřejněných dat, protože bez existence jednoduchého způsobu vyhledání datových sad, které jsou pro jejich uživatele relevantní, nedojde nikdy k jejich praktickému využití. Veškerá, nebo alespoň značná část, investice v jejich zveřejnění by tak přišla vniveč. Z toho důvodu je zavedena povinnost evidovat zveřejněná otevřená data v NKOD. Nejde o povinnost novou, nová textace však odstraňuje interpretační nejasnosti a navazuje na definiční znak otevřených dat uvedený již v předchozím znění jejich definice (že jsou evidována v národním katalogu otevřených dat). Z toho důvodu je možné dovodit silné doporučení evidovat v NKOD rovněž dobrovolná otevřená data, tedy informace v kvalitě otevřených dat publikované na základě diskrečního uvážení povinného subjektu, jakkoli tuto povinnost není možné přímo z ustanovení odst. 1 dovodit. Kombinace uvedeného praktického aspektu, tedy že pro úspěšné využití otevřených dat je nezbytná jejich dohledatelnost, a textace definice otevřených dat tak vede k závěru, že by povinné subjekty měly v NKOD registrovat i dobrovolně publikovaná otevřená data.

Odst. 2 představuje výrazně rozšířenou verzi předchozího odst. 1. Nové ustanovení se týká specificky vymezení činnosti NKOD a míří tedy na jeho správce, kterým je dle odst. 3 Ministerstvo. Odst. 2 rozšiřuje množství informací, které mohou být v NKOD indexované a vedené. Cílem nové právní úpravy je, aby mohly být v NKOD indexované i takové informace, které sice svojí technickou kvalitou zveřejnění na úroveň otevřených dat nedosahují, ale jejich uvedení ve sběrném vyhledávací je z hlediska možnosti jejich rozšíření vhodné. Druhé zákonné rozšíření NKOD spočívá v zavedení možnosti indexovat rovněž informace o produktech a službách, které otevřená data a další informace veřejného sektoru opětovně využívají. Výsledkem

² <https://data.gov.cz/ofn/>

bude centralizované místo, uzel poskytující komplexní informace o otevřených datech v České republice. Informace o vytvářených službách budou působit jako užitečná a motivující zpětná vazba pro poskytovatele otevřených dat. Je nutné zdůraznit, že pojem „služba“ není možné vykládat úzce jako „digitální službu“ ve smyslu zákona č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby. Jedná se obecně o jakékoli aplikace vytvářené nad otevřenými daty a dalšími informacemi veřejného sektoru. Registraci svých aplikací a služeb pak mohou provádět jako soukromé subjekty, tak orgány veřejné správy, pokud o to budou stát.

Poskytování informací v kvalitě otevřených dat představuje vysoký standard kvality poskytovaných informací a dat tak, že je jejich další užití co nejsnadnější. Typickým technickým provedením poskytování datových sad jako otevřená data je umožnění stažení datového souboru, který obsahuje daná data a se kterým je možné dále snadno pracovat, nebo umožnění přístupu do databáze prostřednictvím otevřené API. Zároveň musí být dodrženo, že poskytovatel dat nesmí vytvářet překážky pro další užití (ať už technické nebo právní). Naopak, pokud jsou nějaké překážky u poskytované datové sady přítomné, musí je před zveřejněním otevřených dat poskytovatel překonat. Pokud je například poskytovaná databáze chráněná zvláštním právem pořizovatele databáze (příčemž jeho vykonavatelem je poskytovatel), musí být před poskytnutím řádně licencována. Při poskytování otevřených dat pak, analogicky k požadavkům uvedeným v § 4b, poskytovatel musí dodržet otevřenou formální normu, pokud existuje. Příklady již publikovaných otevřených dat je možné nalézt v Národním katalogu otevřených dat (<https://data.gov.cz/datov%C3%A9-sady>). Jako příklady aplikací, které s otevřenými daty pracují je možné zmínit např. Hlídač státu (<https://www.hlidacstatu.cz/>), Lékovou encyklopedii (<http://lekovaencyklopedie.cz/>), nebo hledání spojení hromadné dopravy (<https://www.seznam.cz/jizdnirady/>).

Praktické návody, jak otevírat data, naleznete na informační stránce Otevřená data (<https://opendata.gov.cz/>) a Portálu otevřených dat (<https://data.gov.cz/>), kde najdete rovněž praktické aplikace pro registraci datových sad a lokálních katalogů. V případě dotazů se můžete rovněž obrátit s žádostí o podporu na Odbor hlavního architekta eGovernmentu prostřednictvím sběrné adresy otevrenadata@mvcz.cz.

7. Informace zveřejňované způsobem umožňujícím dálkový přístup

§ 5a

Informace zveřejňované způsobem umožňujícím dálkový přístup

(1) Povinné subjekty, které na základě zákona vedou a spravují registry, evidence, seznamy nebo rejstříky obsahující informace, které jsou na základě zákona každému přístupné (dále jen „registr“), jsou povinny tyto informace zveřejňovat v přehledné formě způsobem umožňujícím i dálkový přístup.

(2) Povinné subjekty zveřejňují informace obsažené v registrech, s výjimkou dokumentů ze sbírky listin, jsou-li součástí registru, rovněž jako otevřená data. Podle věty první se nezveřejní jméno a příjmení, datum narození s výjimkou roku narození, rodné číslo a adresa místa trvalého pobytu nebo bydliště s výjimkou názvu obce; to neplatí, jsou-li tyto údaje uvedeny v registrech v souvislosti s podnikáním nebo jinou obdobnou výdělečnou činností nebo v souvislosti s členstvím fyzické osoby ve statutárním nebo jiném orgánu právnické osoby nebo s výkonem funkce statutárního orgánu nebo v souvislosti s postavením skutečného majitele podle zákona upravujícího evidenci skutečných majitelů.

(3) Povinné subjekty zveřejňují dynamická data, která nejsou obsažena v registrech a jejich poskytnutí není zákonem omezeno, způsobem umožňujícím dálkový přístup, zejména prostřednictvím rozhraní pro

programování aplikací jako otevřená data, bezprostředně po jejich sbromáždění. Pokud by zveřejnění dynamických dat podle věty první představovalo pro povinný subjekt nepřiměřenou zátěž, zveřejní dynamická data bez zbytečného odkladu tak, aby nedošlo k nepřiměřenému narušení jejich využitelnosti.

(4) Státní orgány, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností zveřejňují metadata informací zveřejněných způsobem umožňujícím dálkový přístup na jejich úředních deskách a metadata těchto úředních desek jako otevřená data.

Ustanovení § 5a nebylo v základu zavedeno novelou č. 241/2022 Sb., ale již zákonem č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací. Vzhledem k tomu, že tento zákon však obsahoval část textu, který byl původně zamýšlen pro implementační novelu (a mimochodem tak byla část směrnice EU č. 2019/1024 implementována již v roce 2021), věnujeme se na tomto místě celému § 5a.

Odst. 1 tohoto ustanovení je převzat z bývalého § 5 odst. 5 (účinnost do 23. 7. 2021) a stanoví povinnost zveřejňovat povinně poskytované informace rovněž online. Je třeba zdůraznit, že se k této povinnosti váže § 4b, který tak odpovídá na otázku jak (v jaké kvalitě) tyto informace mají být zveřejňovány. Nejedná se však o novou povinnost a její splnění by tak povinným subjektům nemělo činit obtíže. Pro interpretaci dalších odstavců pak odst. 1 obsahuje důležitou legislativní zkratku „registr“, která označuje obecně jakoukoli databázi, tedy jakýkoli registr, evidenci, seznam nebo rejstřík, které povinné subjekty vedou na základě výslovně uvedené zákonné povinnosti. Jedná se tedy o registry, jejichž existence je přímo založena zákonem (např. základní registry). Již ale nepůjde o registry, které jsou sice fakticky nezbytné pro plnění agendy povinného subjektu, ale jejichž existenci zákon výslovně nepředpokládá (např. sněmovní tisky jsou podle § 120 zákona č. 90/1995 Sb. veřejně dostupné v elektronické podobě a byť pro naplnění této povinnosti je fakticky nezbytné vést je v databázi nebo rejstříku, není jeho existence zákonem předvídána, a proto do vymezení pojmu registr dle ustanovení § 5a odst. 1 nespadne).

Odst. 2 nahradil bývalý § 4b odst. 2 a nařízení vlády č. 425/2016 Sb. a zavedl princip otevřená data od základu („open data by default“) pro informace, které jsou ze zákona veřejně dostupné a nachází se v registrech ve smyslu § 5a odst. 1. Jedná se o projev zásady „standardního zpřístupnění dokumentů ve formě otevřených dat“ stanovené bodem 16 preambule a čl. 5 odst. 2 Směrnice EU č. 2019/1024. Z této povinnosti jsou vyňaté dokumenty ze sbírky listin. Jde například o listiny ze sbírky obchodního rejstříku a dalších rejstříků osob. Tato výjimka byla zařazena proto, že princip zveřejňování informací ve formě otevřených dat (tedy v otevřeném a zejména strojově čitelném formátu) může představovat problém pro plnotextové dokumenty obsažené ve sbírce listin. Je však třeba připomenout, že veřejné dokumenty ze sbírky listin je stále třeba zveřejňovat v souladu s obecnými požadavky na kvalitu poskytovaných informací, které jsou vyjádřeny v § 4b. Technicky a realizačně poměrně jednoduché a stále informačně velmi hodnotné (a proto doporučené) je dále zveřejňování metadat o těchto dokumentech v kvalitě otevřených dat.

Z důvodu ochrany osobních údajů ustanovení odst. 2 obsahuje dále pseudonymizační opatření a zde založená povinnost se nevztahuje na údaje o jménu a příjmení, datum narození, rodné číslo a adresu trvalého pobytu nebo bydliště. Rok narození a název obce trvalého pobytu jsou zanechány jako údaje poskytované jako otevřená data z důvodu možnosti provádění statistik. Výjimka o vyloučení osobních údajů se nevztahuje na případy, kdy jsou poskytované údaje uvedeny v registrech v souvislosti s podnikáním nebo jinou obdobnou výdělečnou činností nebo v souvislosti s členstvím fyzické osoby ve statutárním nebo jiném orgánu právnické osoby nebo s výkonem funkce statutárního orgánu nebo v souvislosti s postavením skutečného majitele podle

zákona upravujícího evidenci skutečných majitelů. Pokud existuje zvláštní právní úprava, která výslovně stanoví povinnost poskytovat určité informace (včetně např. osobních údajů) v kvalitě otevřených dat, toto obecné pseudonymizační ustanovení se jako *lex generalis* neaplikuje. Příkladem takové úpravy jsou zákony č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu, č. 388/1991 Sb., i Státním fondu životního prostředí České republiky, č. 104/2000 Sb., o Státním fondu dopravní infrastruktury nebo č. 211/2000 Sb., o Státním fondu podpory investic.

Je třeba připomenout, že osoby, které dále zpracovávají zveřejněné informace, které obsahují osobní údaje, se dostávají do pozice správce údaje ve smyslu Obecného nařízení o ochraně osobních údajů (nařízení EU č. 2016/679) se všemi povinnostmi, které se k tomuto postavení váží.

Povinné subjekty musí v souladu s přechodným ustanovením naplnit povinnost stanovenou v tomto odstavci do 1. 1. 2024.

Odst. 3 upravuje poskytování dynamických dat a je implementací čl. 5 odst. 5 a 6 Směrnice. Jedná se o data ve smyslu § 3a odst. 6 (pozitivní vymezení), ovšem která nejsou již obsažena v zákonem založených registrech ve smyslu § 5a odst. 1 (negativní vymezení). Typickým příkladem dynamických dat jsou data získaná senzory, která se proměňují v aktuálním čase. Pokud povinné subjekty vedou dynamická data a tato data nejsou součástí žádného ze zákona vedeného registru, mají povinné subjekty povinnost je zveřejňovat, zejména prostřednictvím API jako otevřená data. Pokud jsou dynamická data součástí registru podle § 5a odst. 1, je povinnost jejich zveřejnění v podobě otevřených dat založena již obecně § 5a odst. 2 (viz výše).

Vhodným způsobem zveřejňování dynamických dat jsou tzv. otevřené API, tedy takové API, které nevyžadují zvláštní podmínky pro využití, jako např. registraci a ani nijak jinak neomezují své uživatele. Povinnost poskytovat dynamická data je vzhledem k formálnímu vymezení dynamických dat povinností obecnou. Pokud by zveřejnění dynamických dat bylo v rozporu s ustanoveními, které poskytování informací omezují (např. § 8a zákona č. 106/1999 Sb. a související předpisy ochrany osobních údajů, případně omezení přítomná v § 11 zákona č. 106/1999 Sb.), není taková dynamická data možné zveřejnit. Jinými slovy, v případě konkrétních specifických typů informací, které formálně odpovídají definici dynamických dat, ale jsou zároveň chráněny jiným zákonným režimem, se bude aplikovat zásada *lex specialis*, kdy zvláštním zákonem je předpis upravující daný specifický typ informací.

Druhá věta odst. 3 obsahuje v souladu s čl. 5 odst. 6 Směrnice možnost dočasného odložení zde založené povinnosti v případech, kdy zveřejnění dynamických dat bezprostředně po jejich shromáždění není možné nebo přesahuje finanční či technickou kapacitu povinného subjektu. V takovém případě povinný subjekt zveřejní dynamická data bez zbytečného odkladu v takovém časovém horizontu nebo s takovými dočasnými technickými omezeními, které využití dynamických dat nepřiměřeně nenaruší.

Odst. 4 zakládá povinnost zde vymezenému rozsahu povinných subjektů (tedy ne všem povinným subjektům dle zákona č. 106/1999 Sb.) publikovat v kvalitě otevřených dat metadata úředních desek a metadata dokumentů, které jsou na úředních deskách publikovány (včetně např. odkazu na daný dokument). Podobně jako ve výše uvedeném případě dokumentů ze sbírky listin se povinnost poskytovat v kvalitě otevřených dat netýká přímo samotných dokumentů publikovaných na úřední desce. Při poskytování těchto dokumentů je pak v souladu s § 4b nezbytné dodržet existující OFN, která formát úředních desek a jejich dokumentů upravuje. Tato OFN byla publikována Ministerstvem a je k nalezení na jeho webových stránkách.³ Obvyklým

³ <https://data.gov.cz/ofn/>

způsobem praktického splnění tohoto ustanovení je využívání systémů pro správu elektronické úřední desky. Povinný subjekt tak musí zajistit, aby dodavatel systému, který pro správu úřední desky používá, umožňoval snadný export metadatového záznamu, který naplňuje podmínky OFN.

8. Datové soubory s vysokou hodnotou

§ 5b

Zveřejňování datových souborů s vysokou hodnotou

Povinný subjekt zveřejňuje ve strojově čitelném a otevřeném formátu za standardních podmínek užití, zejména prostřednictvím rozhraní pro programování aplikací, jako otevřená data informace, jejichž seznam stanoví přímo použitelný předpis Evropské unie vydaný podle čl. 14 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1024. Přístup a využití datových souborů s vysokou hodnotou je bezplatný, nestanoví-li přímo použitelný předpis podle věty první jinak.

Jednou z novinek právní úpravy, kterou přinesla směrnice EU č. 2019/1024, je určení datových souborů s vysokou hodnotou (čl. 13 a 14 směrnice). Seznamy datových souborů stanoví Komise prováděcími akty na základě hodnocení jejich potenciálu specifikovaného v čl. 14 odst. 2 směrnice (jedná se zejména o datové soubory, které mají významný socioekonomický přínos, nebo přínos pro životní prostředí, jsou prospěšné vysokému počtu uživatelů apod.). Zároveň se musí jednat o datové soubory náležející do některé z kategorií, které specifikuje příloha I směrnice (geoprostorové údaje, údaje z pozorování Země a životního prostředí, údaje meteorologické, statistické či týkající se vlastnictví společností nebo mobility). Členské státy mají zveřejňovat informace z datových souborů tak, aby až na výjimky stanovené v odst. 3, 4 a 5 čl. 14 byly bezplatně dostupné, strojově čitelné, přístupné prostřednictvím rozhraní pro programování aplikací a tam, kde je to relevantní též k dispozici s možností stažení kompletní datové sady. Nový § 5b tyto požadavky implementuje v souladu se systematikou zákona č. 106/1999 Sb. Doposud není známé, o jaké konkrétní datové sady se bude jednat, protože stále probíhá příprava prováděcího aktu.

9. Výhradní dohody a některá ustanovení o licenčních smlouvách

§ 14a

Výhradní dohody

(1) Povinný subjekt může s žadatelem uzavřít výhradní dohodu o poskytování informací (dále jen „výhradní dohoda“) jako veřejnoprávní smlouvu, pokud je to nezbytné ve veřejném zájmu pro digitalizaci kulturních zdrojů, které nejsou chráněny autorským právem nebo jiným právem duševního vlastnictví. Povinný subjekt po dobu trvání výhradní dohody neposkytne třetím osobám informaci poskytnutou na základě výhradní dohody za stejným účelem jako v uzavřené výhradní dohodě ani neposkytne digitální reprodukci vzniklou na základě výhradní dohody.

(2) Výhradní dohodu lze uzavřít nejvýše na 8 let. Trvání výhradní dohody lze jednou prodloužit o nejvýše 5 let, pokud trvají důvody, na základě kterých byla uzavřena.

(3) Druhá smluvní strana výhradní dohody musí povinnému subjektu bezplatně nejpozději ke konci trvání výhradní dohody poskytnout kopii digitální reprodukce kulturního zdroje, kterou bude možné po skončení trvání výhradní dohody poskytnout podle tohoto zákona.

(4) Podmínky poskytnutí informace na základě výhradní dohody musí umožňovat další užití informace žadatelem v souladu se žádostí, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(5) Povinný subjekt zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup výhradní dohodu a dobu o prodloužení jejího trvání spolu s důvody jejich uzavření nejméně 2 měsíce předtím, než nabudou účinnosti.

(6) Na ustanovení výhradních dohod se nevztahuje ochrana obchodního tajemství.

Nový § 14a představuje sesterské ustanovení dosavadního § 14a, který se věnoval výhradním licencím a je nově označený jako § 14b. § 14a implementuje úpravu výhradních dohod, jakožto výjimku z opakovaného použití dokumentů, které je přístupné všem za standardních podmínek užití. § 14a pak umožňuje stanovení možnosti odůvodněných výjimek z tohoto pravidla v podobě možnosti uzavření výhradní dohody mezi poskytovatelem informace a jejím příjemcem. Touto výhradní dohodou se poskytovatel informace zavazuje, že po určitou dobu nebude předmětnou informaci poskytovat žádnému jinému žadateli. Dosavadní znění zákona upravovalo z hlediska poskytování informací na základě výhradní dohody pouze situace, kdy je předmětná informace chráněna právem duševního vlastnictví. Taková situace je však obecně spíše výjimkou, než pravidlem. Bylo proto nezbytné obdobně upravit rovněž situace, kdy jsou poskytována tzv. prostá data, která nejsou chráněna žádným právem duševního vlastnictví. V takové situaci není možné hovořit o licencích, protože ty jsou pojmově svázány s poskytováním oprávnění užívat nehmotné statky chráněné právy duševního vlastnictví.

Současné schéma úpravy tak funguje způsobem, že omezení vyplývající ze standardních podmínek užití, se vztahuje na všechny poskytované informace, přičemž možnost výjimky z nich ve formě výhradních dohod je upravena v § 14a a dosavadní úprava obsažená v § 14a (licenční a podlicenční smlouvy, tj. smlouvy pro poskytování informací chráněných autorským právem), je, jakožto speciální vůči výhradním dohodám, přesunuta do § 14b.

Výhradní dohody je v souladu s odst. 1 § 14a možné uzavírat pouze v případech, kdy dochází k digitalizaci kulturních zdrojů, které již nejsou chráněny autorským právem. Jedná se zejména o případy, kdy povinný subjekt sám nemá dostatečné zdroje (ať už finanční, personální, časové nebo technologické) pro provedení digitalizace a zároveň je provedení digitalizace kulturních zdrojů ve veřejném zájmu. V takové situaci je možné uzavřít výhradní dohodu s příjemcem informace, který digitalizaci provede výměnou za dočasný monopol, který má sloužit k přiměřené návratnosti dané investice. Tato dohoda může být uzavřena, pouze pokud je takové ujednání nezbytné pro poskytování služeb ve veřejném zájmu. Takovou službou ve veřejném zájmu může být například situace, kdy příjemce informace dokáže informace obohatit a použít tak, aby přinesly vysoký společenský nebo ekonomický prospěch veřejnosti, například zpracováním ve specifické aplikaci, pro kterou má příjemce informace výhradní know-how. Smyslem ustanovení je umožnění výjimky pro odůvodněné a odůvodnitelné situace, kdy z výhradní dohody bude v konečném důsledku těžit veřejnost. Ustanovení však klade podmínku, aby uzavření výhradní dohody bylo nezbytné pro poskytování služby ve veřejném zájmu. Nezbytnost výhradní dohody je tak třeba pečlivě vyhodnotit a odůvodnit.

Ustanovení ve druhé větě specificky určuje, že výhradnost dohody spočívá (podobně jako v případě výhradní licence) v tom, že informaci poskytnutou na základě výhradní dohody

povinný subjekt po dobu trvání výhradní dohody neposkytne jinému žadateli za stejným účelem, jako se tomu stalo v již uzavřené výhradní dohodě, tedy neumožní jinému subjektu digitalizovat stejný kulturní zdroj. Důvodem je ochrana ekonomické udržitelnosti zapojení soukromých subjektů do digitalizace kulturních zdrojů. Zároveň nemůže povinný subjekt digitální reprodukci vzniklou na základě uzavřené výhradní dohody poskytnout jinému subjektu, a to ani na základě žádosti jiné osoby podle zákona č. 106/1999 Sb. Pokud je příjemcem, se kterým je uzavřena výhradní dohoda, rovněž povinný subjekt podle zákona č. 106/1999 Sb., samotná existence výhradní dohody mezi ním a prvním poskytovatelem nikterak nebrání tomu, aby příjemce informaci dále poskytoval. V případech, kdy je příjemce sám povinný subjekt, bude se otázka poskytnutí informace z jeho strany posuzovat samostatně (tj. odmítne poskytnutí informace, pokud pro to má sám důvod). Cílem úpravy není vytvoření monopolu „dále po proudu“, ale posílení pozice prvního výhradního příjemce pro zajištění toho, že daná služba ve veřejném zájmu bude fungovat. Limitace informace „dál po proudu“ by byla poměrně riziková z hlediska nepřiměřené monopolizace informace.

Zbývající odstavce § 14a přehledně stanoví podmínky pro uzavření výhradní dohody. § 14b pak obsahuje úpravu, která byla dříve uvedena v § 14a. Jediná věcná změna pak spočívá v úpravě dob uvedených v odst. 4, které jsou nyní sjednoceny s aktuálním § 14a.

10. Zvláštní právo pořizovatele databáze

§ 14c

Zvláštní právo pořizovatele databáze

Má-li být poskytnuta informace, která je předmětem zvláštního práva pořizovatele databáze podle autorského zákona, a majetková práva k tomuto právu vykonává povinný subjekt uvedený v § 2 odst. 1 nebo v § 2a, tento povinný subjekt se při poskytování informace těchto práv vzdá, případně poskytne informaci na základě takové licence, která umožní vytěžování a využitování poskytované informace třetím osobám bez omezení způsobu a účelu následného užití informace.

Ustanovení § 14c je provedením ustanovení čl. 1 odst. 6 směrnice EU č. 2019/1024. Zvláštní práva pořizovatele databáze, která jsou v českém právním řádu upravena v § 88 a následujících zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), představují jednu z tradičních možných překážek pro opětovné užití informací veřejného sektoru. Jejich problematičnost spočívá zejména v tom, že často není při samotné aplikaci zcela zřejmé, zda tato práva vznikla a zda tedy povinnému subjektu svědčí. Vedle toho je nutné připomenout, že dle § 94 autorského zákona se na zvláštní práva pořizovatele databáze přiměřeně aplikuje výjimka úředního díla stanovená § 3 téhož zákona. V ostatních případech, kdy je povinný subjekt v pozici pořizovatele databáze a tato práva vykonává, však evropská směrnice požaduje, aby je nevykonával tak, aby bránil opakovanému použití obsahu zveřejněné databáze, nebo aby jej omezoval nad rámec, který směrnice (a zákon) povoluje.

Tento požadavek je možné naplnit jedním ze dvou způsobů. Za prvé je možné, aby se povinný subjekt zvláštních práv pořizovatele databáze vzdal (těchto práv je možné se vzdát, na rozdíl od práva autorského). Za druhé je možné, aby poskytl licenci umožňující neomezuující využití obsahu zveřejněné databáze. Varianta, při které by v případě existence a přítomnosti zvláštních práv pořizovatele databáze povinný subjekt nečinil nic, není možná z hlediska zajištění efektivní možnosti následného užití informací obsažených v databázi a právní jistoty příjemce těchto informací. Text § 14c zahrnuje obě uvedené varianty a dává povinnému subjektu na výběr,

aby zvolil tu, která je pro něj v daném konkrétním případě vhodnější. Nepochází při tom již k žádnému nežádoucímu zásahu do majetkových práv povinného subjektu, protože pokud se rozhodne, že si zvláštní práva pořizovatele databáze hodlá uchovat, může poskytnout pouze licenci. Doporučeným způsobem, jak licencovat databázová práva je využít veřejných licencí Creative Commons (například licence CC BY 4.0), případně se těchto práv vzdát prostřednictvím prohlášení Creative Commons CC0.

11. Výzkumná data – Obecná ustanovení

Zákon č. 241/2022 Sb. krom zákonů 106/1999 Sb. a 123/1998 Sb. novelizoval rovněž zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací). Důvodem pro tuto úpravu byl čl. 10 směrnice EU č. 2019/1024, který zakládá princip, že by údaje z výzkumu podpořeného z veřejných prostředků měly být dostupné k opětovnému užití. Za tímto účelem byly v zákoně č. 130/2002 Sb. provedeny změny, které jednak mají obecně vést k lepšímu nakládání s výzkumnými daty na straně příjemců, a které jednak mají umožnit snadnější přístup k těmto datům. Cílem úpravy bylo podpořit principy FAIR (z anglického „Findable, Accessible, Interoperable, Reusable“) a zároveň chránit oprávněné zájmy příjemců dotací. Na obecné úrovni došlo k následujícím změnám:

- **§ 2 odst. 2 písm. o) zákona č. 130/2002 Sb.**

o) výzkumnými daty informace, s výjimkou vědeckých publikací, v elektronické podobě, které jsou shromažďovány nebo vytvářeny v průběhu výzkumu nebo vývoje a jsou používány jako důkazy v procesu výzkumu nebo vývoje nebo které jsou obecně akceptovány výzkumnou obcí jako nezbytné k validaci zjištění a výsledků výzkumu nebo vývoje.

Nově ustanovení písmene o) obsahuje vymezení výzkumných dat, které zcela odpovídá vymezení údajů z výzkumu v čl. 2 odst. 9 směrnice 2019/1024. Jiné označení definice bylo zvoleno z důvodu zaužívání pojmu „výzkumná data“ v českém odborném a akademickém prostředí. Výzkumnými daty jsou myšleny informace (údaje), které jsou v průběhu vědeckého výzkumu nezbytné k samotné vědecké činnosti, resp. k validaci vědeckých výsledků a výzkumné činnosti jako takové. Při uvažování o dalších povinnostech, které se k výzkumným datům vztahují, je třeba vycházet zejména z praktického účelu, který je takovými povinnostmi sledován. I vzhledem k tomu je nutné interpretovat širší pojmu výzkumná data přiměřeně ke konkrétnímu vědnímu oboru a oborové praxi. Jedná se při tom o data, která jsou v kontextu výzkumu vázána vůči danému projektu nebo institucionální podpoře, nejen pouze data, která byla použita ke konkrétnímu vědeckému výstupu.

- **§ 9 odst. 1 písm. l) a m) zákona č. 130/2002 Sb.**

§ 9

Úprava vztahů mezi poskytovatelem a příjemcem

(1) Poskytovatel uzavře s příjemcem účelové podpory na projekt podle § 3 odst. 2 smlouvu o poskytnutí podpory, která musí mít písemnou formu. Smlouva se uzavírá na dobu řešení projektu a následující období potřebné pro vyhodnocení výsledků řešení projektu, včetně finančního vypořádání poskytnuté podpory podle rozpočtových pravidel. Smlouva může být prodloužena. Smlouva musí obsahovat alespoň

...

l) způsob správy výzkumných dat,

m) informace o dostupnosti a způsobu šíření výsledků výzkumu a výzkumných dat, pokud byly vytvořeny za podpory z veřejných prostředků podle tohoto zákona, v souladu se zásadou, že výsledky výzkumu a výzkumná data nejsou zveřejňovány pouze v odůvodněných případech,

§ 9 odst. 1 zákona č. 130/2002 Sb. obsahuje úpravu nezbytných náležitostí smlouvy o poskytnutí podpory uzavřené mezi poskytovatelem a příjemcem účelové podpory na projekt. Písm. l) ukládá povinnost zahrnout do smlouvy o poskytnutí podpory ujednání, ve kterém bude upraven způsob správy výzkumných dat příjemcem. Vedení záznamů o výzkumných datech, známé rovněž jako „data management plan“, je základním předpokladem pro efektivní nakládání s výzkumnými daty v průběhu vědeckého projektu a poskytování institucionální podpory. Než je možné vůbec přistoupit k jakékoli další činnosti s výzkumnými daty, je nezbytné, aby jejich tvůrce (případně uživatel, pokud výzkum probíhá s daty vytvořenými jiným subjektem, než je příjemce) věděl, jaká data má k dispozici, jak jsou uložena a v obecné rovině, jak je naplánovaný tzv. „životní cyklus“ těchto dat. Dobrá praxe vyplývající z dokumentů projektových výzev Horizon 2020 (evropský rámcový program pro vědu a výzkum) a reflektována v odůvodnění 27 směrnice uvádí, že mezi základní informace obsažené v záznamech o výzkumných datech jsou: i) způsob nakládání s výzkumnými daty během trvání podpory a po jejím skončení; ii) popis, jaká výzkumná data budou sbírána, zpracovávána nebo vytvářena; iii) popis, jaké metody a standardy budou na výzkumná data aplikována; iv) popis, zda a za jakých podmínek budou výzkumná data zveřejněna a v) popis, jak budou výzkumná data ošetřena a uchovávána, a to během trvání podpory a po jejím skončení. Zákon však nijak nepředepisuje, jakým způsobem mají být záznamy o výzkumných datech vedené, a to ani do obsahu ani do formy. Je zcela na příjemci a poskytovateli, aby tuto problematiku adekvátně upravili ve smlouvě o poskytnutí podpory vzhledem k potřebám podpořeného projektu nebo poskytnuté podpory a zvyklostem daného vědního oboru. Tímto přístupem je zajištěn i cíl směrnice, kdy se do řešení souvisejících otázek spojených s výzkumnými daty mají zapojit jak organizace provádějící výzkum, tak i organizace financující výzkum.

Písm. m) potom zakládá povinnost zahrnout do smlouvy o poskytnutí podpory ujednání, které bude upravovat způsob a rozsah zveřejňování výsledků výzkumu a výzkumných dat v souladu se zásadou co nejotevřenější, uzavřené dle potřeby. Podobně jako písmeno l) zakládá toliko povinnost připravit plán a dohodnout případný způsob publikace výsledků a výzkumných dat financovaných z veřejných zdrojů, nikoli přímo samotnou povinnost je zveřejňovat. Struktura normy je tak otevřená a dostatečně flexibilní, aby dokázala patřičně reagovat na dílčí specifika různých vědních oborů a požadavky konkrétních podpořených projektů a poskytnuté institucionální podpory. Ustanovení požaduje, aby byly výsledky výzkumu a výzkumná data obecně poskytovány s výhradou odůvodněných případů. Této textací odpovídá zásadě „co nejotevřenější, uzavřené dle potřeby“, která je přímo převzata z textace obsažené v čl. 10 odst. 1 směrnice EU č. 2019/1024. Výzkumná data by v souladu s touto zásadou měla být zveřejňována v takovém rozsahu, který maximálně umožní jejich opětovné užití. Na druhou stranu ale může být zveřejnění omezeno, a to právě v rozsahu, který je nezbytný pro ochranu práv a zájmů příjemce, poskytovatele a třetích osob. Mezi tato chráněná práva a zájmy patří typicky právo na ochranu osobních údajů, ochrana bezpečnosti státu, nebo třeba zájem na monetizaci a využití výzkumu institucí, která jej provedla. Smlouva o poskytnutí podpory by měla akcentovat otevřenost tak, aby byly naplněny principy FAIR, tedy že výsledky a výzkumná data budou snadno dohledatelné, dostupné, vzájemně kompatibilní a opětovně použitelné. Na druhou stranu je zřejmé, že je třeba chránit oprávněné zájmy příjemce, nebo třetích osob, jako jsou například ochrana duševního vlastnictví, obchodního tajemství, bezpečnosti státu, soukromí a osobních údajů nebo oprávněných obchodních a vědeckých zájmů příjemce.

§ 12 Poskytování informací

(1) Podporu lze poskytnout pouze za podmínky zveřejnění pravdivých a včasných informací příjemcem i poskytovatelem o prováděném výzkumu, vývoji a inovacích a o jejich výsledcích a výzkumných datech prostřednictvím informačního systému výzkumu, vývoje a inovací.

...

(3) Příjemce nezveřejní informace o výzkumných datech, jejichž zveřejněním by došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu duševního vlastnictví, obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo oprávněných obchodních zájmů příjemce nebo třetí osoby. Příjemce nejméně jednou za rok po dobu 5 let od ukončení poskytování podpory přezkoumá důvody podle věty první a v případě jejich pomínutí informace o výzkumných datech zveřejní prostřednictvím informačního systému výzkumu, vývoje a inovací.

V uvedeném ustanovení došlo novelou k doplnění pojmu výzkumná data do prvního odstavce, čímž byla založena povinnost publikovat v informačním systému výzkumu, vývoje a inovací informace o výzkumných datech (jejich metadata). Doporučený rozsah takto zveřejněných údajů, který umožní jednoznačnou identifikaci výzkumných dat a základního vyhledávání v nich, je název, autorské údaje, jedinečný trvalý identifikátor, popis, obor výzkumu, podmínky užití a datum publikace, pokud k ní došlo. Jedinečným trvalým identifikátorem je například IRI, DOI a podobné (jedná se o stručnou informaci, jejímž účelem je poskytnout prostředek ke vzájemnému odlišení jednotlivých informačních entit). Toto ustanovení přímo podporuje první princip z FAIR, tedy dohledatelnost výzkumných dat. Registrace informací o výzkumných datech v informačním systému výzkumu, vývoje a inovací zajistí centrální místo, ze kterého bude možné prohledávat, jaká výzkumná data byla z veřejné podpory vytvořena, nebo s jakými výzkumnými daty se při čerpání veřejné podpory pracovalo. Veřejně dostupný obsah informačního systému výzkumu, vývoje a inovací je dále zveřejňovaný jako otevřená data a indexovaný v NKOD, což dále prohlubuje míru dohledatelnosti takto registrovaných informací o výzkumných datech a je v plně v souladu s budoucím směřováním evropského datového prostoru pro výzkum – European Open Science Cloud a ctí dobrou praxi, kterou Evropská komise uplatňuje například pro správu údajů v rámci svého vlastního výzkumu za pomoci Joint Research Centre. Konkrétní způsob publikace v informačním systému výzkumu, vývoje a inovací je opět ponechán tak, aby byla zajištěna versatilita konečné formy splnění této povinnosti a na výzkumná data je již pamatováno i v nově připraveném plánu rozvoje tohoto informačního systému.

Odst. 3 pak zakládá výjimky z povinnosti zveřejňovat informace o výzkumných datech podle odst. 1. Dle něj se tato povinnost nevztahuje na případy, kdy by zveřejněním informací o výzkumných datech došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu duševního vlastnictví, obchodního tajemství, národní bezpečnosti a oprávněných obchodních zájmů příjemce nebo třetí osoby. I v případech, kdy již došlo k ukončení poskytování podpory, se příjemce může nacházet v situaci, že by zveřejnění informací o výzkumných datech mohlo představovat možné ohrožení oprávněných zájmů veřejnosti, příjemce nebo třetích osob. Nejméně každých 12 měsíců však příjemce musí provést kontrolu, zda oprávněné důvody pro nezveřejnění metadat stále platí a pokud ne, tak má povinnost informace o výzkumných datech do informačního systému zaregistrovat. Tuto povinnost má příjemce po dobu 5 let od ukončení poskytování podpory, jelikož obvyklá průměrná horní hranice doby, kdy po ukončení poskytování podpory vzniká nejvíce publikačních výstupů, je 5 let. Uvedená doba tak zajišťuje, že dojde ke zveřejnění

informací o výzkumných datech a zároveň stanoví horní hranici této povinnosti. Přesné stanovení této povinnosti může být součástí smlouvy o poskytnutí podpory uzavřené mezi poskytovatelem a příjemcem údajů.

Související změny se dále projeví také v § 31, který upravuje předání a poskytnutí údajů informačního systému výzkumu, vývoje a inovací. Pojem výzkumná data byl doplněn do odst. 3 a 6, které upravují předávání údajů o výsledcích a výzkumných datech mezi příjemcem, poskytovatelem a provozovatelem informačního systému výzkumu, vývoje a inovací.

Výzkumná data – Přístup k výzkumným datům

§ 12a

Přístup k výzkumným datům

(1) Příjemce na základě žádosti bezplatně poskytne třetí osobě výzkumná data včetně výzkumných dat, která jsou přílohou k vědeckým publikacím nebo jejich součástí, která nejsou chráněna podle zákonů upravujících ochranu výsledků autorské, vynálezecké nebo obdobné tvůrčí činnosti¹⁷⁾ nebo která jsou chráněna toliko zvláštním právem pořizovatele databáze podle jiného právního předpisu⁶⁴⁾, jehož je příjemce vykonavatelem. Povinnost podle věty první se vztahuje pouze na výzkumná data vytvořená nebo užitá ve výzkumu nebo vývoji podporovaných podle tohoto zákona, které byly hrazeny z veřejných prostředků a od ukončení poskytování podpory uplynulo nejméně 12 měsíců.

(2) Příjemce může odmítnout poskytnutí výzkumných dat v případech, kdy by jím došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu soukromí a osobních údajů, práva na ochranu obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo jiných oprávněných zájmů příjemce.

(3) Příjemce, který není povinen poskytovat informace podle jiného právního předpisu, může odmítnout poskytnutí výzkumných dat v případech, kdy výzkum nebo vývoj podporovaný podle tohoto zákona nebyl plně financován z veřejných prostředků.

(4) Příjemce poskytuje výzkumná data a informace o nich v otevřeném a strojově čitelném formátu a za takových podmínek, které jsou objektivní, přiměřené, nevylučné, nediskriminační a neomezují způsob ani účel následného využití poskytovaných výzkumných dat.

(5) V případě, že jsou výzkumná data již zveřejněna způsobem umožňujícím dálkový přístup, postačuje ke splnění povinnosti podle odstavce 1 uvedení odkazu na místo, kde jsou tato výzkumná data již zveřejněna.

Nový § 12a zakládá povinnost příjemců poskytovat výzkumná data na základě žádosti. Ustanovení je implementací čl. 10 směrnice EU č. 2019/1024. Ve své podstatě v základu nejde o zcela novou povinnost, protože o výzkumná data (byť tento termín nebyl legislativně zakotven) bylo možné žádat již před novelou, ovšem pouze instituce, které byly povinnými subjekty podle zákona č. 106/1999 Sb. nebo podle zákona č. 123/1998 Sb. Nová úprava dorovnává deficit spočívající v rozdílném postavení příjemců dotací, kteří jsou a kteří nejsou povinnými subjekty podle informačních zákonů. Krom toho nová úprava vzhledem k možným výjimkám obsaženým v odst. 1 a 2 specifikuje a zužuje množství výzkumných dat, které má povinný subjekt povinnost poskytovat, což se týká i povinných subjektů dle informačních zákonů. V případě, kdy příjemce není povinným subjektem podle zákona č. 106/1999 Sb. nebo 123/1998 Sb., je vztah mezi

žadatelem a příjemcem ryze soukromoprávní, zákon stanoví pouze obecnou povinnost výzkumná data poskytnout.

Odst. 1 navrhovaného § 12a zakládá povinnost příjemce poskytnout na základě žádosti v přiměřené lhůtě třetí osobě výzkumná data. Povinnost se týká typově všech vědeckých dat, tedy jak těch, které byly použity jako podklady pro vědecké výsledky (publikace) a jsou jejich přílohou nebo součástí, tak ty, které takto využity nebyly. V případě, že je příjemcem povinný subjekt ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb. nebo zákona č. 123/1998 Sb., bude se žádost vyřizovat podle těchto zákonů. Odst. 1 dále uvádí, že povinnost poskytovat výzkumná data se nevztahuje na data, která jsou chráněna podle zákonů upravujících ochranu výsledků autorské, vynálezecké nebo obdobné tvůrčí činnosti, protože není předmětem tohoto ustanovení založit plošnou povinnost poskytovat výsledky výzkumu (vědecké publikace, patenty atd.). Prostá data nejsou chráněna absolutními právy ať už duševního vlastnictví (v obecné rovině věcnými právy). Pokud je požadovaná databáze chráněna pouze zvláštním právem pořizovatele databáze, jehož je příjemce vykonavatele, musí výzkumná data poskytnout. Tato úprava vychází z čl. 1 odst. 6 Směrnice, dle kterého povinné subjekty nemají vykonávat právo pořizovatele databáze s cílem bránit opakovanému použití informací.

Odst. 2 stanoví výjimku z povinnosti poskytovat výzkumná data podle odst. 1. Cílem je zajistit poskytování výzkumných dat dle zásady „co nejotevřenější, uzavřené podle potřeby“. Příjemce tedy může odmítnout poskytnutí výzkumných dat v případech, kdyby takovým poskytnutím bylo nepřiměřeně zasaženo do práva na ochranu soukromí a osobních údajů, práva na ochranu obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo jiných oprávněných zájmů příjemce. Mezi jiné oprávněné zájmy příjemce spadá např. rovněž zajištění integrity vědeckého zkoumání, naplňování osobní strategie vědeckého bádání a diseminace výsledků výzkumu.

Odst. 3 upravuje výjimku z povinnosti poskytovat výzkumné údaje pro příjemce, kteří nejsou povinnými subjekty podle obecných zákonů o poskytování informací (tj. zákon č. 106/1999 Sb. a zákon č. 123/1998 Sb.). Takoví příjemci mohou odmítnout poskytnutí výzkumných dat tehdy, kdy výzkum nebo vývoj podporovaný podle tohoto zákona nebyl plně financován z veřejných prostředků. Ustanovení tak chrání zájmy soukromých organizací, které se spolupodílely na financování. Veřejnými prostředky se pak rozumí jak prostředky ze státního rozpočtu, tak prostředky z fondů zahraničních, např. EU. Pokud tedy například příjemce čerpá podporu výzkumu a vývoje z fondů EU, která vyžaduje 25% spoluúčast, a tato spoluúčast je doplněna z prostředků institucionální podpory poskytované podle tohoto zákona, není možné tuto výjimku aplikovat.

Odst. 4 upravuje, jakým způsobem mají být výzkumná data poskytována. V souladu se zbytkem požadavků směrnice 2019/1024 cílí na to, aby byla výzkumná data poskytována v co nejotevřenější podobě, aby bylo jejich následné užití co nejsnazší. Věcně se pak tyto požadavky fakticky dotýkají pouze případů poskytování výzkumných dat příjemcům, kteří nejsou povinnými osobami podle informačních zákonů, protože v ostatních případech se způsob poskytování řídí právě těmito zákony. Příjemce (bez ohledu na jeho povahu) může k publikaci využít například způsob publikace prostřednictvím oborových nebo institucionálních repozitářů v souladu se zvyklostí a praxí daného oboru. To je typické například v případech, kdy jsou data získávána pomocí speciálních přístrojů, které byt' jsou proprietárního charakteru, jsou v dané oblasti běžně užívané a data jsou tak využitelná pro další výzkumníky.

Odst. 5 zajišťuje možnost odpovědět na žádost o výzkumná data pouhým odkazem v případě, že jsou požadovaná výzkumná data již dostupná způsobem umožňujícím dálkový přístup. Typickým příkladem takové situace bude uložení výzkumných dat ve veřejně dostupném

institucionálním nebo oborovém repozitáři. Příjemce v takovém případě může vyřídit žádost podle odst. 1 odkazem na takový repozitář.

§ 12a je předmětem přechodného ustanovení, dle kterého se nevztahuje na „*výzkumná data vytvořená nebo užitá v projektu zpracovaném pro účely veřejné soutěže ve výzkumu, vývoji a inovacích vyhlášené přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, nebo na základě institucionální podpory poskytnuté přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona*“. Cílem tohoto přechodného ustanovení pak je zajištění právní jistoty příjemců vzhledem k nakládání s výzkumnými údaji.